

JANUS PANNONIUS

(1434, Csezmice ? – 1472, Zágráb / Medvevár,
menekülés közben, tüdőbetegségben)

Művelődéstörténeti korszak: RENESZÁNSZ

- Mátyás korának legkiválóbb költője, a latin nyelvű magyar irodalom tudós művelője
- Itáliában (Padova, Ferrara) tanult, neve a kor szokásának megfelelően latinosított név, jelentése: magyarországi János
- fiatalon költővé lett, verseit latinul írta, műfordításban ismerhetjük
- Európa több irályi udvarában ismerték műveit
- Mátyás udvarában is fényes jövő várhatott volna rá, de a király elleni szervezkedésbe keveredett, és betegen menekülnie kellett
- Itáliába, szellemi szülőhazájába vágyott vissza, de út közben meghalt

Műfaja: epigramma (rövid, tömör költemény, antik időmértékes verselés, disztichon)

Művei: Pannónia dicsérete, A békéért,
Névváltoztatásáról, Mátyás királyról

BALASSI BÁLINT

(1554, Zólyom várában – 1594, Esztergom
ostrománál)

Művelődéstörténeti korszak: RENESZÁNSZ

- a magyar reneszánsz, a XVI. sz. legkiemelkedőbb költője
- ősi, főnemesi család sarja, nevelője Bornemisza Péter
- Magyarország honvédő harcai a török ellen, a három részre szakadt ország egységéért való küzdelem (Balassi katona)
- Verseiben meghonosította a fejlett országokban (Itália, Franciaország) már virágzó reneszánsz műveltséget.
- Felesége Dobó Krisztina, szerelme Losonczy Anna,

Témái:

- katonaélet, természet szépségei (tavaszénekek), a honvédő harc dicsősége
- szerelem
- vallásos témájú versek
- Itáliába, szellemi szülőhazájába vágyott vissza, de út közben meghalt

Művei: Egy katonaének, Búcsúja hazájától, Hogy Júliára talál, Adj már csendességet

Balassi-strófa: 6A, 6A, 7B; 6C, 6C, 7B; 6D, 6D, 7B

BORNEMISZA PÉTER

(1535, Pest – 1584, Rárbok)

Művelődéstörténeti korszak: RENESZÁNSZ

- A XVI. század a magyar nyelvű irodalom kibontakozásának kora. A protestáns prédikátorok anyanyelvükön idézik a bibliai történeteket.
- Bornemisza Péter is szenvedélyesen védelmezi a magyar nyelv ügyét
- a kor jellemző íróembere, prédikátor, hitvitázó
- élete csupa nyugtalanság, üldöztetés, menekülés
- kortársait ostromozó bírálatait és vívódásait az emberek okulására írta meg; saját nyomdájában adta ki több mint 10 000 oldalt kitevő műveit
- Fiatalkorában az ifjú Balassi Bálint házitánítója, nevelője volt

Műfaja: prédikációk, drámák, fordítások, búcsúvers

Művei: Siralmas énnéköm...

TINÓDI LANTOS SEBESTYÉN

(1505-10 körül, Tinód – 1556, Sárvár)

Művelődéstörténeti korszak: RENESZÁNSZ

- a históriás ének tudós művelője
- a maga költötte dallamra szerezte több száz soros énekeit
- a híresztelés, az újságolás szándékával járt vidékről vidékre, maga kísérte zenével, többnyire lanttal adta elő műveit
- „a mesterségben való tehetségéért s históriáknak magyar ritmusokba való ékes foglalásáért” nemesi levelet kapott a királytól
- Krónikái forrásmunkák az utókor számára, mert a hitelességre, pontosságra, részletes leírásokra törekedett:

Ars poeticája (költői hitvallás):

- „igazmondó jámbor vitézöktől, kik ez dolgokba jelen voltak, értékeztem”
- „sem adományért, sem barátságért, sem félelemért hamisat be nem írtam” – a Cronica előszavából
-

Műfaja: históriás ének

Művei: Budai Ali basa históriája, Egri vár históriájának summája (Summáját írom...)

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY

(1773, Debrecen – 1805. jan. 28. Debrecen)

Művelődéstörténeti korszak: FELVILÁGOSODÁS

- szülei: Csokonai József, Diószegi Sára, szegény család. A Református Kollégium diákja: szorgalmas, okos, érzékeny, vidám gyermek. A Kollégium főiskolai tagozatára is beiratkozik, majd a poétai osztályt vezeti, tanít. A kollégium professzorjelöltje.
- Kicsapják a kollégiumból (1795 – felvilágosult gondolkodókkal való kapcsolata, Martinovicsék kivégzése)
- Pozsony: Diétai Magyar Múzsza (kudarc)
- Komárom: Vajda Julianna (Lilla) – újabb csalódás, Somogyba megy, Csurgóra tanítani bánata elől
- 1800 – visszatér Debrecenbe, Magyar Hírmondó, tűzvész, betegség; itt hal meg
- barokk, rokokó, szentimentalista, klasszicista és népies elemek keverednek művészetében

Művei: A méla Tempefői, Dorottya, A Reményhez, Zsugori uram, Jövendülés az első oskoláról a Somogyban, Tartózkodó kérelem

MOLNÁR FERENC

(1878, Budapest – 1952, New York)

Művelődéstörténeti korszak: XX. század első fele

- író, drámaíró, újságíró és humorista
- érettségi után Genfben jogot tanul, de újságíróként helyezkedik el
- első nagy írói sikere A Pál utcai fiúk c. ifjúsági regénye, amit számos idegen nyelven is kiadtak, amerikai-magyar filmváltozata is mutatja töretlen népszerűségét
- ezzel egy időben drámaírói hírnevét is megalapozza A testőr c. színdarabjával
- az első világháborúban haditudósításokat ír
- színpadtechnikai fölényes ismerete külföldön is elismerést hoz számára: külföldön a legismertebb magyar írók egyike
- a nácizmus elől külföldre menekült: Svájcba távozott, majd az Egyesült Államokban telepedett le)
- hálás szerepeket írt a színészeknek, emberismerete, humora és színpadi játszhatósága nagy érték

Műfaja: regény, dráma (színdarabok)

Művei: A Pál utcai fiúk, A testőr, A hatyú, Liliom, Játék a kastélyban

JÓKAI MÓR

(1825, Révkomárom – 1904, Pest)

Művelődéstörténeti korszak: ROMANTIKA

- apja: Jókay József ügyvéd, eredetileg „y”-nal írták nevüket, az író 1848. márc. 15-e után cserélte „i”-re, jelezvén, hogy lemond a nemesség adta előnyökről
- Pápa, Kecskemét jogakadémia, az MTA drámapályázatán sikert arat
- 1846 – Hétköznapiok: egy sikeres írói pálya kezdete, a Tízek Társasága támogatta irodalmi és lapszerkesztői törekvéseit
- 1848. márc. 15. forradalom: a 12 pont megfogalmazója és felolvasója, a Nemzeti Színházban az esti Bánk bán előadásán megfékezi a rendbontókat, Laborfalvy Róza színésznő szerelme: házasság
- a szabadságharc idején tudósítóként kíséri a kormány munkáját, Szolnokra, Debrecenbe...
- bukás, bujdosás, újrakezdés (komáromi menlevél)
- az idős mester elveszti Rózát, új házasság: Nagy Bella; írói jubileuma: 100 kötet (1894)

Művei: A köszívű ember fiai, Az arany ember, Egy magyar nábob, És mégis mozog a föld, Szegény gazdagok, Melyiket a kilenc közül?

FAZEKAS MIHÁLY

(1766, Debrecen – 1828, Debrecen)

Művelődéstörténeti korszak: FELVILÁGOSODÁS

- a debreceni „füvészköltők” közé tartozik
- polgárosult nemesi családban született, apja gyógygyókovács, azaz állatorvos. A család a **cívisekhez** (így nevezték a módosabb debreceni polgárokat) tartozott
- a híres debreceni kollégiumban tanul, az irodalom és a botanika (növénytan) érdekli elsősorban
- 16 évesen katonának áll, Belgiumba vezérlik ezredét, a poroszok oldalán Franciaország ellen harcol. Egy fr. polgárcsaládot megment katonatársai erőszakoskodásától és fosztogatásától, cserébe a könyvtárukat tanulmányozhatja. Élete nagy szerelmétől, egy fr. lánytól el kell szakadnia, hazatér Debrecenbe.
- Kertészettel, növénynemesítéssel foglalkozik, költőbarátai, pl. Csokonai hatására visszatér az íráshoz

Művei: Magyar Füvészkönyv (Diószegi Sámuellel együtt, találó magyar neveket ad az addig csak latin nyelven ismert növényeknek), Debreceni magyar kalendárium (babonák eloszlata, érdekes olvasmányok), Lúdas Matyi (népszerűség: először jelenik meg magyar költő tollán olyan népi hős, aki képes legyőzni a kor, a zsarnokság hatalmát)

KÖLCSEY FERENC

(1790, Sződemeter – 1838, Szatmárcseke)

Művelődéstörténeti korszak: ROMANTIKA

- középbirtokos nemesi család, apját és anyját korán elveszti, gyermekkorában fél szemére megvakult, gyöngye testalkatú gyermek
- a debreceni kollégiumban tanult, több nyelven olvasott
- 1805-ben Csokonai temetésén találkozott Kazinczyval, akit mestereként tisztelt és segített nyelvújítási harcaiban (Felelet a Mondolatra)
- Pesten jogot tanult, majd visszavonult szatmárcsekei birtokára; itt élt és gazdálkodott haláláig
- ő nevelte árván maradt unokaöccsét, Kálmánt
- 1832, Pozsonyi OGY, Szatmár megye képviselője, ügyvédként Kossuth és Wesselényi védelme
- költő és tudós, politikus, szónoki tehetség, a kibontakozó reform egyik vezéralakja, a magyar nemzetfogalom egyik megalkotója és terjesztője: hazaszeretet és nemzeti türelem

Művei: Himnusz (óda), Huszt (epigramma), Parainesis (erkölcsi tanítás) Kölcsey Kálmánhoz

MIKSZÁTH KÁLMÁN

(1847, Szklabonya – 1910, Budapest)

Művelődéstörténeti korszak: ROMANTIKA, SZÁZADFORDULÓ

- Nógrád megyei kis falu, gazdálkodó szülők, szülőfalu legendái, meséi, a gyerekkor történetei, tájai: *A jó palócok*, *Tót atyafiak* c. kötetekben
- Rimaszombat, Selmezbánya – középiskola, a tót és magyar kisvárosi polgárok világa: *Szent Péter esernyője*
- megyei tisztviselő, joggyakornok, kétféle sikerre vágyott: íróira és politikusira. Balassagyarmat: a vidéki nemesség életmódja és politizálása adja írói élményeinek 3. rétegét – *A Noszty fiú esete Tóth Marival*
- Felesége Mauks Ilona, a nagy szegénység miatt elváltak (később újra elveszi), nyomorgás; A tót atyafiaktól kezdve elismert író, újságíró, siker (1881). Közben képviselő.
- 1910 – 40 éves írói jubileumának megünnepélése

Művei, műfajai: ld. fent + Beszterce ostroma, Sipsirica, Különös házasság, A fekete város (regények), novellák, karcolatok, gúnyos tárcák a Pesti Hírlap újságírójaként

PETŐFI SÁNDOR

(1823, Kiskőrös – 1849, Fejéregyháza)

Művelődéstörténeti korszak: ROMANTIKA

- a szabadság költője, az 1848. március 15-ei forradalom vezéralakja, a Nemzeti dal költője
- apja Petrovics István szerb és szlovák származású iparos: mészárszék-, kocsmá- és földbérlet, anyja Hríz Mária szlovák anyanyelvű cseléd. 1824-ben Kiskunfélegyházára költözik a család: Petőfi ezt a kisvárost vallja szülőhelyének
- iskolái: Aszód, Selmecbánya stb. (mindig egyre jobb iskolába). Rosszul tanul, apja kitagadja, a család elszegényedik: vándorlások – segédszínész a Nemzeti Színház-nál, katona Sopronban, vándorszínész
- Pápán folytatja a gimnáziumot, önképzőkör, Jókai
- 1844 – Vörösmarty ajánlására állást kap a Pesti Divatlapnál (János vit. először itt, folytatásokban)
- 1846, Erdély, Szendrey Júlia, későbbi felesége, Zoltán fia édesanyja, egy év múlva esküvő, Koltó (Teleki gróf kastélya)
- Barátsága Arannyal: Toldi
- 1848-49: forradalom vezéralakja, Nemzeti dal, Bem seregében szolgál, a segesvári ütközet során leli halálát

Művei, műfajai: Borozó (népies helyzetdal), Reszket a bokor, mert (dal), Szeptember végén (elégia), Egy gondolat bánt engemet (rapszódia), A XIX. század költői (ars poetica), Az alföld (tájleíró költemény), Föltámadott a tenger (allegória), Az apostol, János vitéz (elbeszélő költemények)

Petőfi Sándor

ARANY JÁNOS

